

Patolojinin duayen hocası: KAMİLE ŞEVKİ MUTLU

Aliye Yeşim Yaman (aliye.yaman@bites.com.tr – Ankara)

Dr. Ali Berkol (ali.berkol@bites.com.tr – Ankara)

Dr. Emir Öngüner (emir.onguner@gmail.com – Cumhuriyetin Aydınlanma Öncüleri Projesi – Göttingen)

“9 Kasım 1953 Pazartesi. Etnografya müzesinde aziz ölünün huzurundayız. Titiyorum. (...) Çıt yok. Genç öğretmenlere gül ağacından yapılmış tabutun kapağını açmalarını söylüyorum. Kapak kaldırıldı. Şimdi lehimli kurşun tabut görünüyor. (...) Heyecanım artıyor. Demek, Ata'nın maddi varlığını, fani hayatına son verdiği andaki durumu ile görebileceğim. (...) Naaş kahverengi muşambayla sarılı olarak göründü. Yüzünü örten ıslak pamuk kitiyesi kaldırıldı ve Atanın mü-heykel yüzüyle karşılaştım. Ata ve eseri, bir an birimize baktışık sanki... Uzun kaşlarından ince bir tutam sol göz kapağının üzerine inmiş, Ata sanki, on beş yıl önce Dolmabahçe sarayındaki hasta yatağında uyuyor...”

Atatürk'ün naaşının Etnografya Müzesi'nden Anıtkabir'e naklinin anlatıldığı günceden alınan ve Ata'yı ölmünden yıllar sonra gören ilk kişi olmanın heyecanını, minnet dolu buruk mutluluğunu anlatan bu satırlar; bu tarihi görevi üstlenen, tüm yaşamını değerlerine yürekten bağlı olduğu cumhuriyeti geliştirmeye ve korumaya adanmış örnek bir cumhuriyet kadınına ait, Bitmeyen çalışma azmiyle, bilime olan aşkıyla, başarılarıyla ve kişiliğiyle adını tıp tarihine kazıyan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kadın patoloji uzmanı ve tıp profesörü doktor Kamile Şevki Mutlu'ya...

1906'da İstanbul'da doğdu Kamile Şevki Mutlu. Babası avukat Mehmet Şevki Bey, annesi Fatma Rahime Hanım'dı. 1924'te İstanbul Kız Lisesi'nden mezun olduktan sonra yeni kurulan cumhuriyetle gelen çağdaşlaşmanın etkisiyle bilime yönelen Mutlu, tıp okumaya karar vererek İstanbul Darülfunun Tıp Fakültesi'ne girdi. 3.sınıfta daha sonra üzerine uzmanlaşacağı patolojiyle tanıştı. 1928'de henüz öğrenciyken mikroskobik patoloji çalışmalarından edindiği bulguları Darülfunun Tıp Fakültesi Mecmuası'nda yayınlamayı başardı.

1930'da fakülteden mezun olan Mutlu, mezuniyetinin ardından ülkenin en önemli hekimlerinden Prof. Dr. Suat Aknar'ın yönetimindeki patoloji kürsüsüne asistan olarak atandı. Ertesi sene, lenf dokuları alanında yaptığı çalışmaları bir bildiriye toplayarak 4. Milli Türk Tıp Kongresi'nde sundu. Asistanlığı sırasında profesör Aknar'la yaptığı histobakteriyoloji araştırmaları Alman bir bilim dergisinde yayınlanan Mutlu, ülkede tıp alanında ortak bir akademik çalışmaya katkı sunan ilk kadın hekimlerden biri oldu. 1932'de başasistanlığa getirildi ve aynı yıl dermatoloji alanında da uzmanlık aldı.

Berlin'e gönderildi

1933'te Darülfunun'un lağvedilmesi üzerine fakültesi tarafından Berlin'e gönderilen Mutlu, Berlin Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Enstitüsü'nde dönemin en iyi hocalarından profesör Robert Röessle ile çalışmaya başladı. Burada ders ve seminerlere aktif olarak katılmanın yanı sıra otopsi ve mikroskobik tani alanlarında çalışmalarda bulundu. Böbreküstü bezi üzerine yaptığı derin çalışmaların sonucunda bezin çıkarılacağı müdahalelerde daha az kanama, daha az hasar ve daha hızlı iyileşme sağlayacak cerrahi bir teknik geliştirdi. Bu tekniği Virchow Arşivi'nin 1934 tarihli sayılarından birinde çizimleriyle yayınlamak literatüre “Şevki Metodu” olarak geçen tekniği ortaya koydu. Bu önemli çalışmayla dünyaca ünlü histoloji kaynaklarına ismini yazdıran Mutlu, Berlin'deki son aylarında profesör Robert Meyer'in histopatolojik tanı çalışmalarına katılarak jinekopatoloji alanında da bilgisini genişletti.

Bilgisini ve tecrübesini artırmak üzere geldiği Berlin'de eğitimini başarıyla tamamlayan bu gencecik kıvılcımın etrafına ışık saçan güçlü bir alev dönüşümünün arkasındaki güç, kendi deyimiyle, Atatürk Türkiye'sinde Türk kadınının kudretini ispat etme azminden ileri geliyordu. Sahip olduğu bu derin kudret sayesinde bambaşka bir ülkede devrin en değerli hekimleriyle çalışan ve literatüre ismini kazıdığı önemli başarılarla imza atan Mutlu için artık ülkeye dönme; idealist bir Cumhuriyet kadını olarak eline aldığı bilim bayrağını cumhuriyeti muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için yılmadan taşımaya zamanıydı.

Türkiye'nin ilk kadın patoloğu

Ülkeye döndüğünde Sağlık Bakanlığı'nın Haziran 1935 tarihli bir belgesiyle resmi olarak Türkiye'nin ilk kadın patoloğu unvanını alan Mutlu, İstanbul yerine cumhuriyetle özdeşleştiği Ankara'da çalışmaya karar vererek Ankara Numune Hastanesi'nde patoloji uzmanı olarak göreve başladı. Ankara'daki ilk yıllarında halkın o dönemki düşük eğitim düzeyine, bilime olan yabancılığına, meslektaşlarının alanı hakkındaki bilgisizliğine ve umursamazlığına türlü fiziksel imkansızlıklar ve işi bilen kadro olmayışı da eklenince Mutlu'nun çok sevdiği ülkesinde mesleğini yapabileceği çabası geçmesi gereken zorlu bir sınava dönüştü. Tüm eksikliklere rağmen işini büyük bir ciddiyetle ve başarıyla sürdürerek kısa sürede Ankara Numune Hastanesi'ni ülkedeki önemli bir merkez haline getirdi. O yıllarda otopsi alanında yoğun olarak yaptığı çalışmaları derleyerek “Autopsie Metodu” isimli kitabını yayınladı.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin kurucularından 1945'te Numune Hastanesi'nden ayrılarak Türkiye'nin ilk kadın tıp profesörü unvanıyla Ankara Üniversitesi

tesisi Tıp Fakültesi'nin kurucuları arasına katıldı. Fakültede histoloji ve embriyoloji alanlarında yetkin bir hekim bulunmadığından makroskobik anatomi alanındaki tecrübesine güvenerek bu zor görevi üstlendi. Patolojiden histolojiye geçişinden pişman olmadığını seneler sonra “Fakültemiz tıbbın bu dalını seven, ona özveriyle bağlanan değerli hocalar yetiştirdi. Bu durumu gömerinin yarattığı mutluluğum sonsuzdur.” sözleriyle, fedakarlığının ve emeğinin karşılığını almış olmanın gururuyla anlattı. Kürsüsünde Türkiye'deki ilk elektron mikroskobu laboratuvarlarından birinin kurulmasını sağlayan Mutlu, burada geliştirdiği çalışmalarını “Histoloji (Genel Bölüm)” isimli kitabında yayınladı. 1951'de Ankara Üniversitesi Senatosu'nda görev alan ilk ve tek kadın üye oldu. 1959-1962 yılları arasında ABD'de Pennsylvania Üniversitesi'nde konuk öğretim üyesi olarak çalıştı. Burada yaptığı araştırmalarının sonuçları 1965'te American Journal of Anatomy'de yayınlandı. 1945'te açılış dersini verdiği Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden 1976'da emekli oldu.

Büyük bir azimle hayatının yarım asrından fazlasını tıp bilimine adanmış duayen hoca Prof. Dr. Kamile Şevki Mutlu, 3 Ekim 1987'de aramızdan ayrıldı. Öğrencilerine sıkça söylediği “öğrenecek şeyimiz çok, vaktimiz az!” sözünün gerektirdiği çabayı; çok sevdiği mesleğine yıllarını adanarak, taşıdığı bayrağı şevkle devralan değerli öğrenciler yetiştirerek en çok o yerine getirdi. Öğrencilerinden Prof. Dr. Fikret Mutlu'nun “Atatürk ve vatan sevgisinin en temiz ve en ateşlisini kalbine sindirmiş genç, aydın ve ideal bir hekimdi” sözleriyle andığı Kamile Hoca, kuruluşuna yakından tanıklık ettiği Ata'nın en büyük emanetini ilerletmek için yaşamı boyunca var gücüyle çalıştı. Ulu Önder'e ve cumhuriyetin çağdaş değerlerine sıkı sıkıya bağlı; başarılarıyla, öncüsü olduklarıyla ve kişiliğiyle örnek bir bilim insanı ve bir cumhuriyet hanımefendisi olarak adını kazıdı tarihe.

KAYNAKLAR

Oralalp, Füsün, “Cumhuriyetin Gururu Kadın Hekimiz Kamile Şevki Mutlu”, Bilim ve Teknik, #329, Nisan 1995, ISSN: 1300-3380, <https://services.tubitak.gov.tr/dergi/yazi.pdf?sessionid=8fG05Eeb-8NznyK+0bAxlrpGJ?dergiKodu=4&ilt=28&sayi=329&sayfa=58&yazid=8122>

Mutlu, Fikret, “Değerli Hocamız Kamile Şevki Mutlu'yu Anarken”, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası, 43(3), 1990, Syf:9, https://cms.galenos.com.tr/Uploads/Article_49382/ATFM-43-0-En.pdf

“Türkiye'nin ilk kadın tıp profesörü: Kamile Şevki Mutlu”, Prof. Dr. Sıtkı Tuzlalı & Dr. Emir Öngüner (Cumhuriyetin Aydınlanma Öncüleri Projesi), Aposto, 23.12.2023, Son Erişim: 05.04.2024, <https://aposto.com/s/turkiyenin-ilk-kadin-tip-profesoru-kamile-sevki-mutlu>